

D-8 EKONOMİK BİRLİĞİ ÖRGÜTÜ

Ayhan KAMEL*

The organisation established in 1997 consists eight countries that are also the members of the Islam Conference. These countries are Turkey, Pakistan, Bangladesh, Endonesia, Malaysia, Egypt and Nigeria. These are located in different regions of the world but their common social values and secular- islamic government structures are brought them together. D-8 is just an economic cooperation and there is no political, religious or ideologic reason behind the organisation. These countries have some common economic features making trade between them profitable: These are relatively populous countries,so each one is an important market. Also each one is an economic and technological power in their regions. Economic relations are going to be improved between the countries. To achieve this the organisation is planning some future projects like organising business forums, simplifying tariffs and eliminating trade barriers.

KURULUŞ

DD-8 Ekonomik İşbirliği Örgütü 15 Haziran 1997 tarihinde kurulmuştur. Anılan tarihte sekiz ülkenin iştirakiyle yapılan İstanbul Konferansı sonunda Devlet ve Hükümet Başkanlarının kabul ettikleri Deklarasyon, Örgütün yasası niteliğindedir. Konferans öncesinde aylar süren hazırlık toplantıları yapılmıştır.

Kurulmasında Türkiye'nin önyak olduğu örgüte, Yakındoğu'dan ülkemiz ile İran İslam Cumhuriyeti, Asya Altıkitası'ndan Pakistan ve Bangladeş, Uzakdoğu'dan Endonezya ve Malezya ve Afrika'dan da Mısır ile Nijerya üyedirler. Bu sayılan ülkelerin hepsi de aynı zamanda İslam Konferansı Örgütü üyesidirler.

Genelde bu tip bölgesel kuruluşlara üye olan ülkeler bir coğrafi bütünlük oluştururlar. Oysa D-8 üyesi ülkelerin coğrafi konumlarına bakıldığında dağınık bir manzara görünmektedir. Bu durumda, pek tabii olarak bu ülkelerin nasıl olup da biraraya gelebildikleri suali haklı olarak akla gelmektedir. Herşeyden önce, yukarıda da belirtildiği üzere İKÖ üyeleri olmaları nedeniyle D-8 ülkeleri aynı ortak değerleri paylaşmaktadırlar. Ancak, bu özelliğin D-8 Örgütünün oluşumunda yegane kriter teşkil ettiğini söylemek mümkün değildir. Zira, aynı değerleri paylaşan İKÖ üyelerinin sayısı halen 55'in üzerindedir. Bu

durumda, ne için diğer İKÖ ülkelerinin değil de bu sekiz ülkenin biraraya gelebilmiş olmalarının nedenini ayrıca açıklamak gerekir.

Gerçekten de bu sekiz ülkenin diğer bazı ortak karakteristikleri mevcuttur. Herşeyden önce bu ülkelerden biri (Endonezya) 200 milyonun üstünde, üçü (Bangladeş, Nijerya ve Pakistan) 100 milyonun üstünde ve üçü de (Iran, Mısır ve Türkiye) 60 milyonun üstünde birer nüfusa sahiptirler. En düşük nüfusa sahip olan Malezya'nın dahi nüfusu 22 milyon dolayındadır. Bu suretle D-8 bölgesinin toplam nüfusu 800 milyona yaklaşmaktadır ki bu dünya nüfusunun %13'üne ve İKÖ üyesi ülkelerin toplam nüfusunun % 65'ine tekabül etmektedir. Bu ülkelerin gelir düzeyi hernekadar Batılı ülkelerinki ile mukayese edilemese dahi, bu nüfusun çok büyük bir pazar oluşturduğu da bir gerçektir.

İkinci olarak, D-8 üyesi ülkelerin önemli bir bölümü zengin doğal kaynaklara sahiptir. Ezcümle bu ülkeler, yıllık toplam 430 milyon ton üretimle dünya petrol üretiminin %13 ünü ve 160 milyar metreküp üretim ile de dünya doğalgaz üretiminin %7,6 sını sağlamaktadırlar. Toplam petrol rezervleri (122 milyar varil), dünya rezervlerinin %12 sini ve toplam doğalgaz rezervleri ise (30 trilyon metreküp) dünya toplam rezervlerinin %21 ini teşkil etmektedir. Ayrıca bu ülkelerden bir kısmı kauçuk ve kalay üretiminde dünyada önde gelen ülkelerdendir. Öte yandan, üyelerin önemli bir kısmı tarım üretimi açısından kendi kendilerine yeter durumdadır.

Bu ülkelerin teknoloji alanında da, diğer gelişme halindeki ülkelere ve bu arada diğer İKÖ üyelerine nazaran önemli bir aşamaya ulaştıkları ve vasıflı işgücü açısından oldukça önemli bir kadroya sahip oldukları söylenebilir. Keza, kişi başına ortalama gelirleri, Batılı ülkelere nazaran düşük olmakla beraber, yoğun nüfusları nedeniyle GSMH'ları oldukça yüksektir. Gerçekten de grubun toplam GSMH'sı 700 milyar doları aşmakta olup bu rakam 57 üyeli İKÖ'nün toplam GSMH'sının %60'ını temsil etmektedir. Öte yandan, bu ülkelerin dünya ile toplam dış ticaretleri 450 milyar dolara yaklaşmakta olup bu meblağ da İKÖ'nün toplam dış ticaretinin %58 ine ulaşmaktadır. Özetlemek gerekirse, bu sekiz ülke geniş bir pazar ile birlikte önemli bir teknolojik ve ekonomik güç oluşturmaktadır.

AMAÇLAR

Örgütün amacı, üyeler arasında ekonomik, teknolojik, vs alanlarda işbirliğini geliştirmek, bu çerçevede ortak projeler oluşturmak ve bilgi ve tecrübe değişimiyle birbirlerine yardımcı olmaktır. Ancak, üye ülkeler arasında bir gümrük birliği ya da serbest ticaret bölgesi kurulması gibi bir eğilim mevcut değildir.

.....
D-8 Örgütü, üye ülkelerin
halen dahil oldukları
ekonomik gruplaşmalara
bir alternatif de teşkil
etmemektedir.

Öte yandan D-8 Örgütü, üye ülkelerin halen dahil oldukları ekonomik gruplaşmalara bir alternatif de teşkil etmemektedir. Deklarasyon bu noktada, üyelerin diğer uluslararası/bölgesel kuruluşlara üyeliklerinden kaynaklanabilecek taahhütlerinin, D-8 Örgütüne üye-

liklerinden etkilenmeyeceğini açıkça belirtmektedir. Bilindiği üzere, Türkiye'nin AB ile bir Gümrük Birliği Antlaşması mevcut olup daha ileriki aşamada AB'ye tam üye olunması da amaçlanmaktadır. Ayrıca, yine ülkemizin EİT (Merkezi Tahran'da olan Ekonomik İşbirliği Teşkilatı) üyesi de mevcuttur. Öte yandan, Endonezya ve Malezya hem ASEAN hem de APEC üyesidirler. Pakistan ve Bangladeş ise Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü'ne üyelerdir. İstanbul Deklarasyonunda bu konuda yer alan hüküm, yukarıda anılan diğer örgütlere üyeliklerin D-8 üyeliğinden etkilenmeyeceği anlamını taşımaktadır.

Örgütün, herhangi bir siyasi boyutu yoktur. Resmi toplantıların yanı sıra zaman zaman siyasi konularda da gayrresmi istişareler yapan bazı bölgesel örgütlerden farklı olarak, D-8 çerçevesinde şimdiye kadar böyle bir uygulama da olmamıştır. Bunda, dağınık bir coğrafyada yer alan bu ülkeler arasında ciddi bir siyasi ihtilafın mevcut olmamasının da önemli bir payı vardır. Bu durum, aslında örgüt için bir güç kaynağı oluşturmaktadır. Gerçekten de, herhangi bir konuda işbirliği için gerekli siyasi irade, üyeleri arasında bir sorun bulunmayan D-8 ortamında süratle oluşabilmektedir.

Bu arada zihinlerde zaman zaman beliren diğer bir soru da, örgütün islam ideolojisini ön plana çıkaran bir yönünün bulunup bulunmadığı ile ilgilidir. Örgütün üyelerinin hepsinin de İKÖ üyesi olması bu suali haklı olarak akla getirmektedir. Ancak, birçok üyenin lâik rejime sahip olması ve diğer bazılarının da halklarının da dinî ve kültürel özellikleri nedeniyle, Örgüt içinde ideolojik bir yaklaşımın sürdürülmesi mümkün değildir. Bu konuya bütün üyeler gerekli duyarlılığı göstermektedirler.

Görüleceği üzere, Örgütün amaçlarının oldukça mütevazî kaldığı söylenebilir. Örgüte verilen D-8 ismi sanayileşmiş ülkelerin oluşturduğu G-7 gruplaşmasını (sonradan Rusya'nın da katılımıyla G-8 olmuştur) çağrıştırarak başlangıçta D-8 Örgütüne iddialı bir görünüm vermiş ise de bunun da gerçeğe bir ilgisi yoktur.

ÖRGÜTÜN YAPISI VE DAİMİ ORGANLARI

İstanbul Zirvesinde Örgütü hayata geçiren Deklarasyon kabul edilirken, Örgütün yapısı ve organları ile ilgili ayrı bir belge de onay-

lanmıştır. II. Zirve Toplantısında bazı maddeleri değişikliğe uğrayan bu belgeye göre, Örgütün daimi organları şunlardır:

* *Devlet ve Hükümet Başkanlarının katıldıkları Zirve Toplantısı:* Zirve toplantıları iki senede bir yapılmaktadır. Her Zirve toplantısında Örgütün Başkanlığı alfabetik sırayla müteakip ülkeye geçmektedir. Örgütün kurulmasında önyak olması nedeniyle ilk dönem başkanlığını Türkiye üstlenmiştir. Daha sonra Dakka'da 1-2 Mart 1999 tarihlerinde yapılan II. Zirve toplantısında Başkanlık Bangladeş'e geçmiş olup 25 Şubat 2001 tarihinde yapılacak olan III. Zirve toplantısında ise Mısır tarafından üstlenilecektir. Zirve toplantılarında Devlet ve Hükümet Başkanları Örgütün iki senelik dönem içindeki faaliyetlerini gözden geçirirler ve bir sonraki dönem için genel nitelikte direktifler verirler.

* *Bakanlar Konseyi:* Dışişleri Bakanlarından oluşan Konsey her sene bir defa toplanır. Bakanlar Konseyi, Örgütün asıl siyasi karar merciidir. Zirve toplantılarının yapıldığı yıllardaki Bakanlar Konseyi toplantıları Zirve'den hemen önce yapılır ve Zirve hazırlıkları gözden geçirilir.

* *Komisyon:* Komisyoner olarak nitelendirilen yüksek düzeyli dışişleri mensuplarının (Bakan ya da Müsteşar Yardımcıları) katıldıkları ve senede iki kere toplanan Komisyon, Örgütün icra organıdır. Bu statüsüyle Komisyon, teknik düzeyde yapılan toplantı (seminer, workshop, uzman toplantısı, teknik eğitim programları vs.) çalışmalarını gözden geçirir, Zirve ve Konsey'in aldığı kararların uygulanmasını sağlar ve bu faaliyetler hakkında her konsey toplantısına rapor verir.

Gerek konsey toplantıları gerek komisyon toplantıları, dönem başkanlığını üstlenen ülkede yapılır. Her üç organda da kararlar konsensusla alınır.

* *Sekreteryaya:* Yukarıda zikredilen toplantılar için sekreteryaya hizmetleri İstanbul'da yerleşik bir Koordinasyon Merkezi tarafından yerine getirilmektedir. İstanbul Zirvesi sırasında çok uluslu ve tam teşekküllü bir sekreteryaya kurulması önerilmiş ise de üyelerin çoğunluğu o tarihte buna gerek görmemişlerdir. Daha sonra konu Dakka Zirvesinde de gözden geçirilmiş olmakla beraber, halen çok küçük bir kadroyla ve tamamen Türk personelden oluşan Koordinasyon Merkezinin etkin çalışmalarından memnuniyetlerini dile getiren ülkeler, mevcut düzeni değiştirmeye yine görmemişlerdir. Bununla birlikte, bu küçük merkezin masraflarının şimdiye kadar Türk Hükümetince karşılandığı da dikkate alınarak, bundan böyle Merkezin bütçesine malî katkıda bulunmayı taahhüt etmişlerdir.

Koordinasyon Merkezi'nin başında bir İcra Direktörü bulunmaktadır. Yukarıda adı geçen belgeye göre aslında İcra Direktörü'nün de Örgüt

başkanlığıyla birlikte iki senede bir rotasyona tabi tutulması gerekmektedir beraber, Merkezin faaliyetinden duyulan memnuniyet dolayısıyla, bu makam yine Türkiye'nin uhdesine kalmıştır.

İŞBİRLİĞİ ALANLARI VE MODALİTELERİ

İstanbul Deklarasyonu'nun dördüncü maddesinde aşağıdaki sektörler işbirliği alanları olarak saptanmıştır:

Ticaret, sanayi, iletişim ve enformasyon, finans-bankacılık-özelleştirme, kırsal kalkınma, bilim ve teknoloji, fakirlikle mücadele ve insan kaynaklarının geliştirilmesi, tarım, enerji, çevre, sağlık, turizm, kültür ve spor

Bununla beraber, Deklarasyon işbirliğinin sırf bu alanlarla kısıtlı olmadığını da kaydetmek suretiyle bunlar dışında diğer alanlarda da işbirliğini öngörmüştür.

Şimdiye kadar diğer örgütlerde pek görülmeyen bir uygulama olarak, her üye bir ya da birkaç sektördeki faaliyetlerin koordinasyonunu üstlenmiştir. Buna göre:

Bangladeş : Kırsal kalkınma

Endonezya: Fakirlikle mücadele ve insan kaynaklarının geliştirilmesi

Iran : İletişim/enformasyon ve ilim/teknoloji

Malezya : Finans-bankacılık-özelleştirme

Mısır : Ticaret

Nijerya : Enerji

Pakistan : Tarım

Türkiye : Sanayi, çevre, sağlık

alanlarındaki koordinasyon görevini yürütmektedirler. Ancak şunu da ilave edeyim ki, herhangi bir üye, koordinatörü olmadığı bir sektörde de proje üretebilmektedir.

Deklarasyon, bütün bu sektörlerdeki işbirliğine özel sektörün de katılımına verilen önemi bilhassa vurgulamıştır.

PROJELER

İstanbul Zirvesi öncesindeki hazırlık çalışmalarında üye ülkelerce 50-60 kadar proje önerilmişti. Ancak Devlet ve Hükümet Başkanları, ülkelerinin kısıtlı kaynaklarını ve çabalarını bu kadar büyük sayıda

proje üzerinde dağıtmanın faaliyetlerin etkinliğini azaltacağını gözönüne alarak, altı konuyu öncelikli proje olarak saptamışlardır. Daha sonra bunlara, üyelerin özel ilgi alanlarını dikkate alan ve somut sonuçlara yönelik birçok proje daha eklenmiştir.

Projeleri nitelikleri itibariyle iki bölümde ele almak mümkündür. Bir kısmının devamlılık arzeden ana ortak projeler mahiyetinde olmasına karşılık, diğerleri daha ziyade üye ülkeler arasında bilgi, tecrübe ve uzmanlık değişimini amaçlayan faaliyetlerden ibarettir. **Sektörler** itibariyle aşağıda bu projeler hakkında kısaca bilgi verilmektedir:

TİCARET:

İstanbul Zirvesi'nde öncelikli proje olarak bir **Uluslararası Pazarlama ve Ticaret Şirketi** kurulması kararlaştırılmıştır. Şirket ithalat-ihracat yapan firmalara hizmet vermeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede şirketin, ithalatçı ve ihracatçı firmalar, ithal ve ihraç edilen mallar, ticaret rejimleri vs. hakkında bilgi temininden ayrı olarak pazarlama faaliyetlerinde bulunması da sözkonusudur. Vaktiyle ön fizibilite çalışması yapılmış olan projenin fizibilite etüdü şu anda hazırlanmaktadır. Bu etüdün hazırlanmasına İslam Kalkınma Bankası önemli ölçüde mali katkı sağlamıştır. Şirketin esas itibariyle özel sektördeki firmalara hizmet verecek olması nedeniyle, şirket ve yönetiminin de özel sektörde üstlenilmesi öngörülmektedir. Şirketin önümüzdeki yıl içinde faaliyete geçmesi beklenmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, D-8 işbirliğinde özel sektörün rolü hayati bir önem arz etmektedir. Bu durum dikkate alınarak, kısa bir süre önce, üye ülkeler ticaret ve sanayi odalarıyla işkonseylerinden oluşan bir **Business Forum** kurulmuş ve yasası da kabul edilmiştir. Forum'un faaliyete geçmesi için bu yasanın beş ülkenin ticaret ve sanayi odaları ya da iş konseylerince onaylanması gerekmektedir. Şimdiye kadar dört ülkenin bunu yerine getirmiş olması muvacehesinde Forumun kısa bir süre sonra faaliyete geçmesi umulmaktadır. Şubat ayında Kahire'de yapılacak olan Zirve Toplantısı sırasında Business Forumun ilk toplantısı düzenlenecektir.

ASEAN ve APEC'deki uygulamalardan yararlanılarak, üye ülkeler arasında **gümrük formalitelerinin basitleştirilmesi ve ticarî engellerin kaldırılması** amacıyla çalışmalar sürdürülmektedir. Bu arada İran tarafından, üye ülkeler arasında gümrük işbirliği (association) tesisini öngören bir öneri yapılmıştır.

D-8 ülkeleri arasında ticaretin gelişmesi için geniş kapsamlı ticari bilgiye gereksinim olduğu aşikardır. Bu amaçla, Mısır tarafından önerilen bir veri bankası (**database**) taslağı üzerinde halen çalışılmaktadır.

Ticaretle ilgili bankacılık işlemlerinin basitleştirip ahenkleştirilmesi üzerinde de durulmaktadır. Bunun için Merkez Bankası temsilcilerinden oluşacak bir komite oluşturulması gündemdedir. Bu komitenin, aynı zamanda uluslararası ekonomik konular ve finansal krizler üzerinde görüş alışverişinde bulunması da öngörülmektedir.

D-8 ülkelerinin dağınık bir coğrafya üzerinde yer alması deniz taşımacılığını önemli bir konu haline getirmektedir. Kargo taşımacılığı, limanlar, gemilerdeki boş kapasite ile nakledilecek mallar hakkında ihtiyaç duyulan bilgileri sağlamak amacıyla ve içinde hem kamu hem de özel sektör temsilcilerinin yer alacağı merkezi bir ünite oluşturulması kararlaştırılmış olup bu konuda hazırlık çalışmaları devam etmektedir.

Öte yandan, **küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ)** genelde ülke kalkınmasındaki önemli rolü gözönüne alınarak, kobileri üretimden ihracat safhasına kadar geçen bütün evrelerde destekleyici politikalar oluşturulması ve buna göre uygulamalara gidilmesi amacıyla hazırlık çalışmaları sürdürülmektedir.

TELEKOMÜNİKASYON/ENFORMASYON VE BİLİM/TEKNOLOJİ

Yine İstanbul Zirvesinde kararlaştırılan öncelikli projelerden bir diğeri de, üye ülkeler arasında bir Sanayi ve Teknoloji Veri Bankası Ağı oluşturulmasıdır. Amaç, D-8 ülkelerindeki bilim ve teknoloji kuruluşları, danışmanlık firmaları ve imalatçılar arasında bağlantı kurarak bilimi ve teknoloji alışverişini gerçekleştirmektir. Uzun süren hazırlık çalışmalarından sonra böyle bir ünite 24 Mayıs 2000 tarihinde Tahran'da faaliyete geçmiştir. Şu safhada üye ülkeler arasındaki bağlantı internet ortamında gerçekleştirilmektedir. İnternette açılan website'de her ülkeye ayrı bir sayfa tahsis edilmiştir. Bu sayfaların birinci bölümünde ülkeler hakkında genel bilgiler verilmekte olup, ikinci bölüm ilmi ve teknolojik bilgilere tahsis edilmiştir. Öte yandan, ileride bu projenin, özel bir kanal kullanılmak suretiyle gizlilik niteliği taşıyan bilgilerin de teatisine imkan verecek şekilde geliştirilmesi için Uluslararası Telekomünikasyon Örgütü ile ortak çalışmalar devam etmektedir.

SANAYİ

Keza İstanbul Zirvesinde öncelikli olarak kararlaştırılan üçüncü bir büyük proje de tarım ilaçlama uçağı üretimi konusudur. Bu projenin dizayn çalışmalarıyla imalat işini Türkiye Havacılık ve Uzay Sanayii (TAI) üstlenmiştir. TAI'nin gösterdiği büyük çabalar sayesinde uçağın prototipi geçen sene tamamlanmış ve deneme uçuşları da kısa bir süre

önce başarıyla sonuçlandırılmıştır. Sadece motoru dışarıdan ithal edilen bu uçağın teknolojisi tamamen Türk mühendislerinin bir eseridir. Bu proje için şimdiye kadar TAI'nin özkaynaklarından harcadığı meblağ 8 milyon doları bulmuştur.

Uçağın seri imalatına geçilebilmesi için üye ülkelerdeki pazar araştırmalarının tamamlanması gerekmektedir. Bugüne kadar ülkemizde ihtiyaç duyulan ilaçlama işi, halen piyasada faaliyette bulunan kullanılmış uçaklar tarafından yapılagelmiştir. Bu kullanılmış uçakların toplam sayısı 120 kadar olup bu işte bunlardan 80 adedi kullanılmaktadır ve bunların ortalama yaşı da 20-25 sene arasında değişmektedir. Önümüzdeki dönemde, esasen ileri yaşta olan bu uçakların hizmet dışı kalmaları sonucunda 65 yeni uçağa ihtiyaç duyulacağı hesaplanmaktadır. Ayrıca, GAP arazisinin tedricen tarıma açılmasıyla, 100 adet daha ek gereksinimin ortaya çıkacağı tahmin edilmektedir. Bu suretle önümüzdeki dönemde toplam 165 yeni uçağa gereksinim duyulması beklenmektedir. Uzun vadede daha ekonomik olmakla birlikte ilk alış maliyetinin yüksek olması nedeniyle yeni uçakların piyasadaki eski uçaklarla rekabet edebilmesinin güçlüğü dikkate alındığında, bu projenin yürütülmesi için önümüzdeki yıllarda eski uçak ithalatına kısıtlama getirilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca, yeni uçak alımını kolaylaştırmak bakımından kredilendirmeye gidilmesi de keza yerinde olabilecektir.

Bu projenin uygulamasında ortaya çıkan diğer bir sorun da, havadan ilaçlamanın çevre sağlığı açısından doğuracağı sakıncalarla ilgilidir. Gerçekten de dünyadaki genel eğilim, havadan ilaçlamanın kısıtlanması veya en azından belli kurallara tabi tutulması yönündedir. Bununla birlikte, tarımsal havacılık olarak nitelendirilen yeni kavram tahtında, biyolojik ilaçlama, tohum ve gübre atımı, mahsul yangının söndürülmesi, sahil koruma, vs gibi konularda bu uçağa duyulan gereksinimin yine de devam etmesi beklenmektedir.

Türkiye gibi diğer üye ülkelerin de kendi pazar araştırmalarını tamamlamaları ve buna göre önümüzdeki dönemde bu uçak için ihtiyaçlarını saptamaları gerekmektedir. Bunun sonucunda D-8 için toplam pazar kapasitesi belirlenmiş olacaktır. (Bu arada şunu da ilave edeyim ki birkaç üye ülkede havadan ilaçlama tamamen yasaklanmış olduğundan, çok amaçlı bir uçak modeli geliştirilmesi üzerinde de ayrıca durulmaktadır.)

Öte yandan, seri imalata geçilmeden önce mutad olduğu üzere ikinci bir prototipin imali ile uluslararası bir örgütten uçağın güvenli uçuşunu belgeleyecek bir sertifikasyon temini de gerekmektedir. İlave finansmanı gerektirecek bu iki konuda diğer üye ülkelere mali katkı beklenmektedir.

gramı düzenlenmiştir. Ayrıca İran'da da islami bankacılık konusunda bir toplantı yapılmıştır. Örgüt, sermaye piyasaları arasında işbirliğinin geliştirilmesi ve üye ülkelerin özelleştirme programları hakkında bilgi teatisi konularına da önem vermektedir. Kısa bir süre önce Malezya'da sermaye piyasalarının işleyişi hakkında bilgi alışverişini ve bunlar arasında işbirliğini amaçlayan bir eğitim programı düzenlenmiştir.

KIRSAL KALKINMA

Bu konunun, tarım sektöründeki faaliyetler ve fakirlikle mücadele programlarıyla kuşkusuz yakın ilgisi vardır. Bu alanda Bangladeş'te uzmanların iştirakiyle yapılan toplantıda kırsal kalkınmaya yönelik çeşitli öneriler üzerinde durulmuş ve kırsal bölgelerde küçük sanayinin teşviki konusunun öncelikli olarak ele alınması kararlaştırılmıştır.

ENERJİ

Nijerya'nın faaliyetlerini üstlendiği Enerji Çalışma Grubu, bu ülkedeki uzun süren iç gelişmeler nedeniyle henüz toplanamamıştır. Buna intizaren, İran gelecek sene petrol ve doğalgaz konusunda bir atölye çalışması düzenlemeyi üstlenmiştir. Ayrıca, Endonezya tarafından kırsal alanda güneş enerjisinden yararlanılması ve küçük akarsular üzerinde mikro barajlar inşası konularında iki eğitim programı düzenlenmiştir.

ÇEVRE

Bu konuda da kısa bir süre önce işbirliği çalışmaları başlatılmıştır. Bu çerçevede, Türkiye tarafından bir uzman toplantısı yapılmış ve öncelikli işbirliği konuları saptanmıştır. Gelecek sene de İran tarafından çevre sorunlarının teknik safhaları hakkında bir toplantı düzenlenecektir.

SAĞLIK

Bu alanda ilk olarak, AIDS hastalığının önlenmesi ve kontrol edilmesi amacıyla Türkiye'de bir uzman toplantısı yapılmış olup üyelere bir seri tavsiyelerde bulunulmuştur.

DİĞER BÖLGESEL/ULUSLARARASI KURULUŞLARLA İLİŞKİLER

Örgütün bütün üyelerinin aynı zamanda İslam Konferansı Örgütü üyesi olmaları sebebiyle, İstanbul Zirvesinde İKÖ ile öncelikli olarak resmi ilişki kurulması kararlaştırılmıştır. Bu konudaki hazırlıklar

sürdürülmektedir. Bu çerçevede, iki kuruluş arasında bilgi-uzman teatisi, ortak projeler oluşturulması, birbirlerinin toplantılarına uzmanlar gönderilmesi gibi hususlar öngörülmektedir.

DEĞERLENDİRME

Yukandaki maruzattan da müşahede edileceği üzere, örgütün kısa geçmişi gözönüne alındığında şimdiye kadar birçok alanda önemli çalışmalar yapıldığı söylenebilir. Bu çerçevede, Uluslararası Pazarlama ve Ticaret Şirketi, Tarım İlaçlama Uçağı ve Sanayi/Teknolojik Veri Bankası projeleri önem arz etmektedir. Bu büyük projelerin somut sonuçlarının yakın bir gelecekte ortaya çıkması beklenmektedir. Diğer birçok alanda da üye ülkeler arasında bilgi, uzmanlık ve tecrübe değişimi yapılmıştır. Örgütün giderek yerine oturmasıyla birlikte faaliyetlerin daha büyük bir hız kazanması beklenir. Ayrıca şunu da belirtiyim ki D-8 çerçevesinde üye ülkeler arasında oluşan bu karşılıklı anlayış ve işbirliği ortamından ikili ilişkilerin de müsbet olarak etkileneceğini söylemek doğru olur.